

Coğrafi Keşifler

Murat Hanilçe

İstanbul, Selenge Yayınları, 2022, 128 sayfa, ISBN: 978-625-7459-92-1.

Alper YAVUZ*

Coğrafi Keşifler adlı eserin yazarı, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesinin Yakınçağ Tarihi Anabilim Dalında öğretim üyesi olan Murat Hanilçe'dir. Lisans eğitimini Karadeniz Teknik Üniversitesi'nin Tarih Öğretmenliği Programında tamamlamış olan yazar, yüksek lisans ve doktora derecelerini Gaziosmanpaşa Üniversitesinin Tarih Bölümünden almıştır. Temel çalışma alanları Osmanlı tarihi, Avrupa tarihi, kent tarihi, ulaşım ve haberleşme tarihi, seyyahlar ve seyahatnamelerdir.

Üç ana bölümden oluşan kitap, "İçindekiler" sayfasıyla başlar. Bu sayfayı, yazarın ön sözü takip eder. Ardından, "Öncüller-Nedenler" başlıklı birinci bölüm gelmektedir. İkinci bölüm, "Keşfedener" başlığını taşır. Üçüncü ve son bölümün başlığı ise "Kıtalararası Etkileşimler"dir. Bölüm sonunda yazarın birkaç sayfalık kısa bir değerlendirmesi bulunur. Kitabın sonunda ise "Kaynakça" ve "Dizin" kısımları yer alır.

"Öncüller-Nedenler" başlıklı birinci ana bölüm, üç alt bölüme ayrılmıştır. "İlk Kaşifler, Avrupa'nın Bilgi Kaynakları ve Doğu Algısı" başlıklı birinci alt bölümde, kıtaları aşan ilk gezginlerden söz edilerek, Eski Çağ'dan örnekler verilmiş, Marco Polo ve Sir John Mandeville'in seyahatlerinden bahsedilmiştir. Zheng He önderliğindeki Çin deniz seferleri, Viking deniz yolculukları, 1291'de Hindistan'a gitme amacıyla denize açılan ancak daha sonra kendilerinden haber alınamayan Cenovalı Vivaldi kardeşler, burada kısaca değinilen konulardır. İkinci alt bölümün başlığı, "Keşifler Öncesi Avrupa'da Var Olan Ekonomik Düzen"dir. Bu alt bölümde, Brugge şehrinin ticari önemi, İtalyan

---

* Doktora Öğrencisi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Bölümü, İstanbul, alper34yavuz@gmail.com

kentleri, Venedik-Cenova rekabeti, Orta Çağ Avrupa ticaretinde öne çıkan bazı ürünler, Hansa Birliği ve Kuzey Avrupa'daki ticaret ağları bahsedilen konulardır. Üçüncü alt bölüm ise, "Müslümanların ve İtalyanların Keşif Yapamamasında Etkili Olan Faktörler" başlığını taşır. Burada Faslılar ve Memlüklerden örnekler verilmiş, Arap yarımadasının denizciliğe elverişsiz olmasının ve bazı Hint batıl inançlarının Doğu toplumlarının denizcilikte Avrupalılardan geri kalmasında etkili olduğu iddia edilmiştir. Floransalı ve Cenovalıların keşiflere yaptığı finansal katkılara dikkat çekilmiştir. İtalyanların bilim ve teknik birikimlerini Portekizliler, İspanyollar ve İngilizlerle paylaştıkları, İtalyan denizcilerin bu devletlerin hizmetinde çalıştıkları konularına değinilmiştir.

"Keşfedener" başlıklı ikinci ana bölüm, üç alt bölümden oluşur. "Aviz Hanedanı Yönetimindeki Portekiz" başlıklı ilk alt bölümde, İber Yarımadası'ndan, Keşifler Çağı'ndaki gemi teknolojisinden söz edilmiş, dönemin Portekiz Krallığı'nın genel bir durumu verilmiştir. Atlantik adalarındaki şeker üretimine değinildikten sonra, Portekizli prens Denizci Henry'nin (1394-1460) Portekiz keşiflerine katkıları anlatılmıştır. Portekizlilerin Afrika'ya ulaşmaları, Ümit Burnu'nu aşarak Asya'ya ulaşmaları ve bu kıtada izledikleri politikalar, Brezilya'nın keşfi ve Hindistan'daki Portekiz faaliyetleri, bu alt bölümde bahsedilen konulardır. İkinci alt bölümün başlığı, "Ferdinand ile Isabel'in Evlenmesi-Kastilya ve Aragon Krallıklarından İspanya'ya" adını taşır. Burada İspanya'nın tarihçesi kısaca hatırlatılarak, Kastilya kraliçesi Isabel ile Aragon kralı Ferdinand'ın 1469'daki evliliğiyle iki krallığın birleşmesine dikkat çekilmiştir. İspanya'nın o dönemki durumu hakkında bir dizi bilgi verildikten sonra, sıra İspanyol keşifleri ve fetihlerine gelir. Yazar burada, İspanya adına keşifleri başlatan Cenovalı denizci Kristof Kolomb'dan ve onun deniz seferlerinden söz eder. Amerika kıtasına adını veren Amerigo Vespucci'den de kısaca bahsedilir. Ardından, İspanya adına yelken açan, batıya giderek Hindistan'a ulaşmayı amaçlayan Portekizli Ferdinand Macellan'ın dünyanın çevresinde dolaştığı deniz yolculuğu anlatılır. Daha sonra, İspanyolların Hernan Cortez önderliğinde Aztekleri ve Francisco Pizarro önderliğinde İnkaları nasıl fethettiklerinden bahsedilir. İspanyolların Amerika'daki politikaları anlatıldıktan sonra, üçüncü alt bölümde "İspanyol-Portekizli Keşiflerinin Karşılaştırılması" başlığından anlaşılacağı gibi, iki ülkenin keşif politikaları arasında kısa bir karşılaştırma yapılır.

Kitabın üçüncü ve son ana bölümü, "Kıtalararası Etkileşimler" başlığını taşır. Bu bölüm önceki iki ana bölüme göre oldukça kısa olmakla beraber, yine üç alt bölüme ayrılmıştır. "Tarım Ürünleri ve Hayvanların Dolaşımı" başlıklı birinci alt bölümde, sebze, meyve, tütün, kakao gibi tarımsal ürünler ile hindi ve at gibi hayvanların Avrupa ve Amerika ile tanışmaları anlatılır. "Eski Kıta Hastalıklarının Yeni Dünya'ya Yayılması ve Yarattığı Yıkım" adlı ikinci alt başlıkta, iki kıta arasında taşınan mikroplar sonucu ortaya çıkan salgın hastalıkların neden olduğu can kayıplarına dikkat çekilir. Son alt bölümün başlığı ise "Amerikan Gümüşü, Dünyanın Sıfırlanması ve Ürünlerin Değerinin Sil Baştan Belirlenmesi"dir. Burada, Amerika'da işlenen madenler ve bunların Avrupa ekonomisine etkisi hakkında örnekler verilir.

Kitap, duru ve akıcı bir Türkçeyyle yazılmış olduğundan hızlıca okunabilmekte ve kolayca

anlaşılabilir. Ancak en büyük eksiği, hiçbir yerinde atıf verilmemiş olmasıdır. Kitabın sonunda kaynakça yer almasına rağmen, hiçbir sayfasında herhangi bir atıf, dipnot veya kaynak gösterimi yoktur. Bu da kitaptaki hangi bilginin hangi kaynaktan elde edildiğinin anlaşılmasını neredeyse imkânsız hâle getirmekte ve bilginin bilimsel açıdan doğru olup olmadığını sınımayı zorlaştırmaktadır. Dolayısıyla araştırmacılar bu kitabı kendi çalışmalarında kaynak gösterirken çekimser olacaklardır.

Kitapta doğruluğu kanıtlanmamış, yanlışlığı muhtemel bilgiler mevcuttur. Bazı konularda güncel araştırmalar takip edilmemiş, değişen kanılar gözden kaçırılmıştır. Birkaç örnek vermek gerekirse, Ahmet bin Macit'in Vasco da Gama ile hiç tanışmadığı kabul edilmesine rağmen, kitapta sanki Vasco da Gama ile bizzat tanışmış ve ona deniz yolculuğunda rehberlik etmiş gibi anlatılmıştır. Vasco da Gama, Ahmet bin Macit'in yazdığı notlardan yararlanmış olabilir ancak bizzat onunla tanıştığı ve hatta onu rehber olarak gemiye alıp birlikte sefer yaptıkları iddiası gerçeklikten uzaktır. Kendisinin yanına Malindi hükümdarı tarafından verilen rehber başka biridir. Portekizli prens Denizci Henry'nin Sagres'te bir enstitü kurduğu anlatısı ise eskiden kabul görüyor olmasına rağmen, son yıllarda bunun sadece bir mit olduğu ve öyle bir enstitünün aslında hiç var olmadığı kanısı daha ağır basmaktadır. Ayrıca, Portekizliler Hindistan'a ilk ayak bastıklarında bölgede Babür İmparatorluğu yoktu, çünkü bu imparatorluğun kuruluş tarihi 1526'dır.

Kitabın bir diğer negatif yönü, anlatımda kronolojik sıranın takip edilmemiş olmasıdır. Keşifler tarihi, tarih biliminin en önemli konularından biridir, içeriği çok geniş ve kapsamlıdır. Tarihçilikte kronoloji çok önemlidir. Keşifler tarihi gibi geniş zamana yayılan bir süreç anlatılacaksa, bunun mümkün olduğunca kronolojik sıra takip edilerek yapılması daha doğru olacaktır. Ne yazık ki kitapta kronolojik sıra takip edilmediği için konular çok karışık bir şekilde dağılmıştır. Özel bir konu hakkında bilgi aranırsa, bulmak zorlaşacaktır.

Bazı olumsuz taraflarına rağmen *Coğrafi Keşifler*, sırf Keşifler Çağı tarihi alanında yazılan Türkçe kitapların sayısının çok az oluşu ve son derece uygun fiyatı nedeniyle dahi satın alınmaya değer görülmektedir. Kitabın içeriğinde çoğu konuda fazla detaya girmeyen yazarın, kolay ulaşılabilen, herkes tarafından anlaşılabilen ve bir çırpıda okunabilen bir eser ortaya koyma niyetinde olduğu anlaşılmaktadır. Bunda da başarılı olduğu söylenebilir. Keşifler Çağı tarihine ilgi duyanlar, bilgilerini tazelemek istediklerinde açıp bakabilecekleri bu kitabı kütüphanelerine rahatlıkla ekleyebilirler.